

Ніна БРІНДЖАК
*магістрантка II курсу
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Богдан ЗАБЛОЦЬКИЙ*

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У БУЧАЦЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

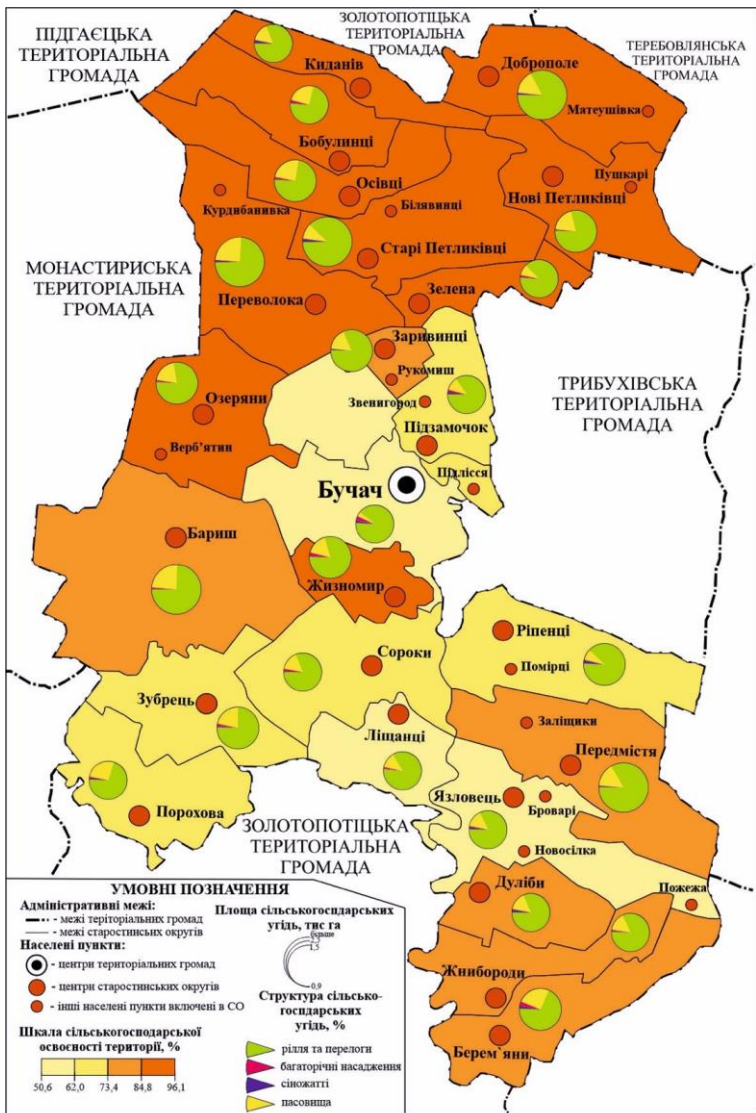
Упродовж останнього десятиліття аграрний сектор України демонструє зростання та посилює свою роль у формуванні національної економіки. У 2024 р. частка сільського господарства у ВВП держави перевищила 10 %, а агропродовольча продукція забезпечила понад 45 % валютних надходжень від експорту [4]. Економічний прогрес у значній мірі був досягнутий завдяки інтенсивному використанню земель, що не завжди враховувало параметри збалансованого природокористування.

Для аналізу стану землекористування Бучацької територіальної громади (ТГ) була проведена реконструкція структури її земельного фонду. Через відсутність оновленої статистики використано дані форми 6-зем за 2016 р., адаптовані до сучасних меж громади [1, 2]. Розрахункові дані були уточнені на основі інформації отриманої від фахівців відділу земельних ресурсів та просторового планування при Бучацькій міській раді. Це дозволило виявити ключові тенденції та оцінити характер агровикористання території. Встановлено, що частка земель сільськогосподарського призначення становить 79,8 %, що дещо вище за середні показники області. Понад 97 % цих площ припадає на сільськогосподарські угіддя, а решта – на господарські двори, інфраструктуру та інші супутні землі.

Структура угідь свідчить про переважання інтенсивного землеробства: рілля займає понад 81 %, тоді як пасовища становлять близько 14 %, а сіножаті – лише близько 1 %. Багаторічні насадження охоплюють решту площ і розташовані на ділянках із найбільш сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами. Розораність сільськогосподарських угідь ТГ є типовою для лісостепу, але її високий показник створює суттєві екологічні ризики. По території розораність неоднорідна: найбільш інтенсивно використовуються північні, західні та південні частини громади, тоді як західні території зі складнішим рельєфом мають менше значення показника (рис.1).

Пасовища поширені переважно на південному заході громади, де яружно-балкові комплекси обмежують інтенсивне землекористування. Сіножаті зосереджені у заплавах річок Стрипи та Бариша, але їхня

площа суттєво скорочена через давню практику розорювання долин. Багаторічні насадження сформувалися під впливом природних умов і локальних традицій садівництва.

**Рис. 1. Сільськогосподарське землекористування
Бучацької територіальної громади**

Поглиблений аналіз умов території засвідчує, що надмірна розораність і переважання інтенсивних методів обробітку земель негативно впливають на стійкість агроландшафтів. На території громади близько 25-30 % сільськогосподарських угідь зазнають ерозійних процесів, а більшість еродованих площ припадає на ріллю. Найактивніші прояви водної ерозії фіксуються на схилових ділянках, особливо в басейнах Бариша та Стрипи, де розвивається яроутворення та площинний змив ґрунту.

Поряд із ерозією поширеною проблемою є підвищена кислотність ґрунтів, що знижує врожайність і потребує регулярного вапнування. У заплавлених зонах та на ділянках із близьким заляганням ґрунтових вод спостерігаються процеси перезволоження й заболочення, що погіршує агротехнічні умови. Місцями фіксується кам'янистість ґрунтів, яка суттєво ускладнює механічний обробіток ґрунту.

Деградаційні процеси посилюються після приватизації земель, коли значні площі були передані великим агропідприємствам, орієнтованим на короткостроковий прибуток. Це призвело до виснаження ґрунтового покриву, звуження структури посівів та зменшення можливостей для відновлення родючості. Адміністративна реформа також вплинула на систему контролю: укрупнення районів послабило місцевий моніторинг земельних ресурсів. Воєнний стан відтермінував реалізацію державних програм із раціонального землекористування, зокрема «Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель» [3].

Таким чином, сучасне землекористування Буцацької ТГ характеризується значною інтенсивністю агровиробництва, що забезпечує високі економічні показники, але супроводжується деградацією ґрунтів і погіршенням екологічної стійкості агроландшафтів. Така модель не відповідає принципам сталого розвитку та може погіршувати соціально-економічні перспективи території. За цих умов особливо важливими є посилення моніторингу земель, запровадження ґрунтозахисних технологій, удосконалення природоохоронних заходів і координація зусиль місцевої влади, аграріїв та наукової спільноти для формування більш збалансованої системи землекористування.

Список використаних джерел:

1. Заблоцький Б., Гавришук Б., Дем'янчук П. Облік площ земель сільськогосподарського призначення територіальних громад Тернопільської області: джерела, повнота та репрезентативність інформації. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія «Географія». Тернопіль: Тайп, 2022. Вип. 2. (53). С. 76-83.

2. Заблоцький Б. Проблеми обліку кількості земель територіальних громад Тернопільської області. Вісник Тернопільського відділу Українського географічного

товариства. Тернопіль: Тайп. №5 (випуск 5). 2021. С. 22-26.

3. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель: Розпорядження КМУ від 19 січня 2022 р. № 70-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-%D1%80#Text> (дата звернення 15.11.2025).

4. Статистичний щорічник України за 2024 рік. Київ : Державна служба статистики України, 2025. 273 с.

Максим ГЛИВА

магістрант II курсу

спеціальності 014 Середня освіта (Географія)

Науковий керівник – доц. Наталія ТАРАНОВА

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ НА СТРУКТУРУ ПРИРОДНИХ КАТАСТРОФ В УКРАЇНІ

Вступ. Проблема глобального потепління є ключовою для світової безпеки та розвитку. За даними Всесвітньої метеорологічної організації (WMO), період з 2015 по 2023 роки був визнаний найтеплішим за весь час, коли люди ведуть інструментальні спостереження. Це означає, що середнє глобальне потепління прискорюється, і екстремальні погодні явища (сильні шторми, спека, повені) стають частішими та потужнішими [3].

Звіти Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (IPCC AR6) підтверджують, що Європа є одним із регіонів, де кліматична вразливість дуже висока. Це пов'язано, зокрема, зі зміною кількості та режиму опадів, зростанням екстремальних температур і частішими посухами у південних та східних частинах континенту [4].

Для України ці світові кліматичні процеси мають важливе прикладне значення, оскільки вони прямо впливають на національну безпеку, сільськогосподарське землекористування та планування розвитку територій. Статистичний аналіз, який регулярно проводить Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), показує, що у структурі всіх надзвичайних ситуацій природного походження домінують саме гідрометеорологічні явища [6]. Крім того, кліматичні огляди, які надає Український гідрометеорологічний центр (УкрГМЦ), фіксують, що Україна має одну з найвищих у Європі швидкостей зростання середньорічної температури [5].

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб точно визначити, як глобальне потепління змінює структуру природних катастроф, які відбуваються в Україні, і окреслити просторові закономірності (тобто, де саме) ці катастрофи проявляються найчастіше та найсильніше.

Виклад основного матеріалу. Спостереження служби Copernicus